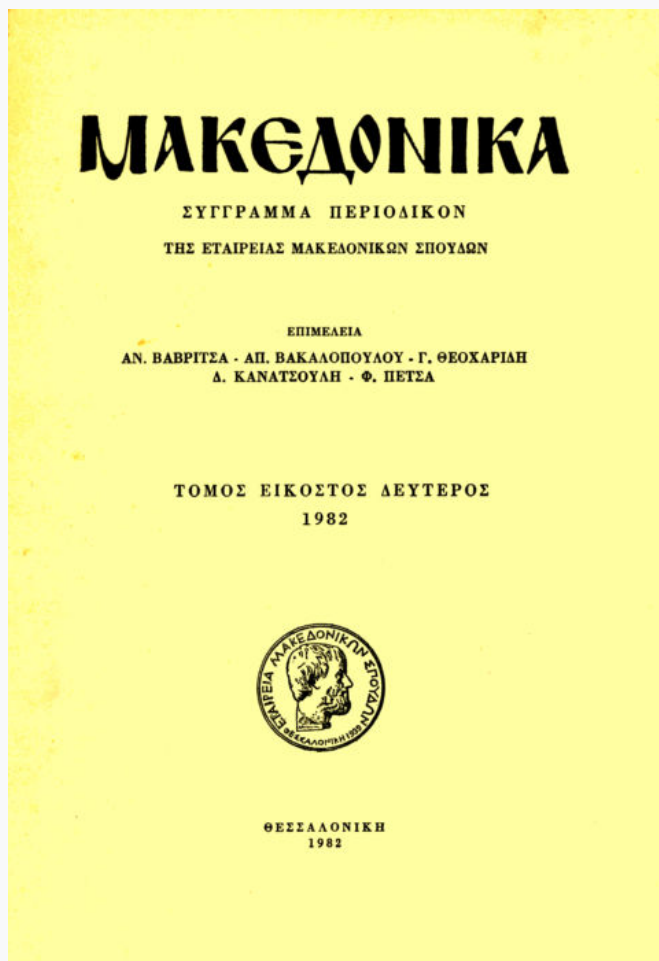

Μακεδονικά

Τόμ. 22, Αρ. 1 (1982)

Νέες ειδήσεις για τους κλεφταρματολούς του Ολύμπου και των Χασίων τον Μάιο του 1808

Απόστολος Ε. Βακαλόπουλος

doi: [10.12681/makedonika.521](https://doi.org/10.12681/makedonika.521)

Copyright © 2014, Απόστολος Ε. Βακαλόπουλος

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Βακαλόπουλος Α. Ε. (1982). Νέες ειδήσεις για τους κλεφταρματολούς του Ολύμπου και των Χασίων τον Μάιο του 1808. *Μακεδονικά*, 22(1), 205–213. <https://doi.org/10.12681/makedonika.521>

ΝΕΕΣ ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΚΛΕΦΤΑΡΜΑΤΟΛΟΥΣ
ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΧΑΣΙΩΝ ΤΟΝ ΜΑΪΟ ΤΟΥ 1808

1. Σὲ δημοσίευσμά του στὴ «Μακεδονικὴ Ζωή» τεύχ. 187 (Δεκέμβριος 1981) μὲ τὸν τίτλο «Ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Λαζαίων ὑπὸ τὸν Νικοτσάρα κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης» ὁ ἀγαπητὸς φίλος Νέστορας Καμαριανὸς, ποὺ τόσο πρόωρα χάθηκε γιὰ τὴν οἰκογένειά του καὶ γιὰ τὴν ἐπιστήμη, χρησιμοποιώντας τὶς πληροφορίες δύο ἐπιστολῶν, τῆς 8 Μαΐου καὶ τῆς 17 Μαΐου 1808, τοῦ Σερραίου Στεφάνου Χριστοδούλου πρὸς τὸν φίλο του μεγάλεμπορο Ἡπειρώτη Χατζὴ Γιαννοῦση Κώνστα Πέτρου, τὸν ἐγκαταστημένο στὴν Κραγιόβα τῆς Βλαχίας καὶ διψασμένο γιὰ νέα ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, προσπαθεῖ ν' ἀποδείξει ὅτι ὁ περίφημος κλεφταρματολὸς καὶ καταδρομέας Νικοτσάρας δὲν εἶχε σκοτωθεῖ στὶς ἀρχὲς Ἰουλίου 1807, ὅπως εἶχα ὑποστηρίξει ἐγὼ στὴ μελέτη μου «Νέα στοιχεῖα γιὰ τὴν ἀπήχηση τῶν ἀπελευθερωτικῶν ἀγώνων τῶν Σέρβων στοὺς Ἕλληνες καὶ γιὰ τὴ συμμετοχὴ τους σ' αὐτές», δημοσιευμένη στὰ «Μακεδονικά» 7 (1966) 268-274, ἀλλὰ ὅτι ζοῦσε καὶ δροῦσε μὲ στολίσκο καὶ τὸν ἐπόμενο χρόνο, 1808, στὸν Θερμαϊκὸ κόλπο. Ἐπίσης ὁ ἴδιος διαφωνεῖ καὶ πρὸς ἄλλες ἀπόψεις τοῦ Τ. Κανδηλάρου¹ καὶ τοῦ Ι. Βασδραβέλλη² (ὁ ὁποῖος εἶναι πιθανὸν ὅτι εἶχε διαβάσει τὴ δοσμένη πρὸς δημοσίευση στὰ «Μακεδονικά» μελέτη μου) ὡς πρὸς τὸν καθορισμὸ τῆς ἡμερομηνίας τοῦ θανάτου τοῦ Νικοτσάρα.

Κατ' ἀρχὴν ἂς σημειώσω ὅτι ὁ Καμαριανὸς δὲν εἶχε ὑπόψη του τὴν παραπάνω μνημονευμένη εἰδικὴ μελέτη μου, ὅπου συζητῶ καὶ ἀποσφαηνίζω τὰ γεγονότα τοῦ θανάτου τοῦ Νικοτσάρα, ἀλλὰ μόνο τὰ τελικὰ πορίσματα της, ποὺ παραθέτω τόσο στὸ ἔργο μου «Ἱστορία τῆς Μακεδονίας», Θεσσαλονίκη 1968, σ. 527-529, ὅσο καὶ στὴν «Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ», Θεσσαλονίκη 1973, τ. 4, σ. 719-722. Ἐπομένως δὲν εἶχε ὑπόψη του τὰ ἐπιχειρήματά μου ποὺ μὲ ὥθησαν νὰ δεχθῶ ὅτι ὁ ἡρωϊκὸς καταδρομέας εἶχε πεθάνει στὶς ἀρχὲς Ἰουλίου 1807.

Καὶ τώρα ἂς ἰδοῦμε τὰ ἱστορικὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὶς παραπάνω δύο

1. Τ. Κανδηλάρου, Ὁ ἀρματολισμὸς τῆς Πελοποννήσου 1500-1821, Ἀθῆναι 1924, σ. 372.

2. Ι. Βασδραβέλλη, Οἱ Μακεδόνες κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821, ἐκδ. Γ', Θεσσαλονίκη 1967, σ. 45.

ἐπιστολὲς τοῦ Σερραίου Στεφάνου Χριστοδούλου, τοῦ Μαΐου 1808, γιὰ νὰ προβοῦμε ἔπειτα στὴν κριτικὴ ἐξέταση τῶν μαρτυριῶν του. Τὸ πρῶτο ἀπόσπασμα ἀναφέρεται σὲ γεγονότα ποὺ συμβαίνουν στὸν χῶρο τῆς Μακεδονίας, πρὸ πάντων στὰ παράλια τῆς καὶ στὴ χερσόνησο τῆς Κασσάνδρας, ἐνῶ τὸ δεύτερο σὲ ὅσα σημειώνονται σὲ ὅλη τὴν ἑκτασι, ἀπὸ τὸ Μέτσοβο καὶ τὴ Λαμία (Ζητούνι) ὡς τὸν Ὀλυμπο καὶ τὴ Θεσσαλονίκη. Καὶ τὰ δύο αὐτὰ κείμενα προσφέρουν ἐνδιαφέρουσες μαρτυρίες, ἀλλὰ ὁ Καμαριανός, μακριὰ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ἀπὸ ἑλλειψη τῶν ἀναγκαίων πηγῶν καὶ βοηθημάτων, δὲν μπόρεσε, ὅπως ἦταν ἐπόμενο, νὰ τὶς ἐντοπίσει μέσα στὰ ἱστορούμενα γεγονότα καὶ νὰ τὶς ἐκμεταλλευθεῖ μὲ πληρότητα καὶ ἀκρίβεια. Στὸ πρῶτο του γράμμα μὲ ἡμερομηνία 8 Μαΐου γράφει ὁ Στέφανος Χριστοδούλου τὰ ἑξῆς: «Ἐχθὲς ἦλθε πεζὸς (στὶς Σέρρες) ἀπὸ Ζαγῶρι, ὁ ὁποῖος ἐδιηγῆθη ὅτι ὅλοι ὑγιαίνουν, ὁ αὐθέντης τοῦ τόπου ὅλου εἰς ἐτοιμασίαν εὐρίσκεται κατὰ τὴν συνήθειάν του, ὁ ὁποῖος νῦν διατρίβη ὁμοῦ μὲ στράτευμά του εἰς Πρέβεζαν. Πρὸς τούτοις μᾶς ἐδιηγῆθη ὅτι κλέπταις διέμεναν ὅλοι ἐνωμένοι εἰς τὰ συνηθισμένα μέρη τῶν. Ὁ Τουρκικὸς στόλος καὶ ὁ Ἀλῆ Πασᾶς μὲ 24 καράβια ἐκλείσαν τὸ πόρτον τῶν Σερρῶν, καὶ Θεσσαλονίκης, ἔπιασαν 10 καράβια κατ' αὐτάς, ἔκαψαν δύο κονιαροχώρια εἰς τὸ μέρος τῆς Ἀπανομῆς καὶ καθ' ὅλου νὰ εἰπῶ ἐξουσίασαν καὶ τὴν Κασσάνδρειαν. Ἐπαΐσαν νὰ τοὺς κτυπήσουν, μιὰ βακατέλα ἀπὸ Θεσσαλονικιοὺς, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους ἐτοιμάζομε τὰ αὐτεῖά μας νὰ ἀκούσωμεν τὸν ἐπόμενον. Ὁ σκοπὸς αὐτῶν εἶναι μεγάλος καὶ ὁ Κύριος νὰ τοὺς ἐνδυναμώσῃ, ὅπου νὰ τὸ εὐγάλουν πέραν».

Ὅπως βλέπουμε, στὸ ἱστορικὸ αὐτὸ κείμενο δὲν γίνεται πονοθενὰ λόγος οὔτε γιὰ τοὺς Λαζαίους οὔτε γιὰ τὸν Νικοτσάρα, ἀλλὰ γιὰ τὸν Ἀλῆ πασά ποὺ μένει μὲ τὸ στράτευμά του στὴν Πρέβεζα καὶ ὅτι οἱ «κλέπταις» (κλέφτες) μένουν σὲ ἀναμονὴ στοὺς συνηθισμένους τῶν τόπων· ἀκόμη ὁ τουρκικὸς στόλος, μὲ τὸν ὁποῖο συμπράττει καὶ ὁ Ἀλῆ πασᾶς, συνολικὰ 24 καράβια, ἔχουν ἀποκλείσει τὸν Θερμαϊκὸ καὶ τὸ Τσάγεζι, ὅτι ἔπιασαν 10 πειρατικὰ καράβια, ἔκαψαν δύο τουρκοχώρια πρὸς τὸ μέρος τῆς Ἐπανομῆς, ὅτι κατέλαβαν τὴν Κασσάνδρεια καὶ ὅτι ἐτοιμάζουν νὰ δώσουν ἓνα σκληρὸ χτύπημα στοὺς κλεφτοπειρατές. Ὑστερ' ἀπὸ αὐτὰ ἀπορεῖ κανεὶς πῶς ὁ Καμαριανὸς ἔβαλε στὸ ἄρθρο του τὸν παραπάνω τίτλο «Ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Λαζαίων ὑπὸ τὸν Νικοτσάρα κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης» στὰ 1808, σὲ ἐποχὴ ποὺ ὁ Νικοτσάρας ἦταν ἀπὸ μῆνες νεκρός. Καὶ ἔπесе σ' αὐτὸ τὸ σφάλμα, γιὰ δὲν εἶχε ὑπόψην τὴν παραπάνω, ὅπως εἶπα, ἐρευνητικὴ μου μελέτη στὰ «Μακεδονικά», τ. 7 (1966) 268-274, ὅπου παρουσιάζω ἐπιστολὴ ἀπὸ 10 Ἰουλίου 1807 τριῶν καπετάνιων, ἐπιτρόπων, τοῦ «μακαρίτου» Νικοτσάρα πρὸς τοὺς προεστοὺς τῆς Ἐκοπέλου, μὲ τὴν ὁποία τοὺς καλοῦν νὰ εἰδοποιήσουν τὸν ἰδιοκτήτη ἐνὸς карабию ποὺ εἶχε κατασχέσει ὁ ἀρχηγός τους (μὲ τὴν κατηγορίαν ὅτι μετέφερε τουρκικὰ ἐμπο-

ρεύματα), τὸν Ἀγγελὴ Ρεῖζη ἀπὸ τῇ Λήμνῳ ἢ μᾶλλον ἀπὸ τῇ Αἰμνῇ τῆς Εὐβοίας (ὅπως πιστεύω τώρα), νὰ ἔλθῃ νὰ τοὺς βρεῖ, γιὰ νὰ τοὺς δώσει μερικὲς σχετικὰς ἐξηγήσεις, μήπως τακτοποιηθεῖ τὸ ζήτημα καὶ τοῦ ἐπιστραφεῖ τὸ καράβι. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸ τὸ ἔγγραφο, ὑπάρχει καὶ ἄλλο ἔγγραφο, τῆς γυναικας τοῦ Νικοτσάρα, τῆς 10 Σεπτεμβρίου 1807, μὲ τὸ ὅποιο ἀναθέτει στὸν Ἀναγνώστη Παπαγεωργίου, τὸν γνωστὸ ἔπειτα ἀπὸ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821 Ἀναγνώσταρά, νὰ παραλάβῃ ἀπὸ τὸν Ρῶσο ναύαρχο Σενιάβιν, ποὺ δροῦσε στὸ Αἶγαίον, τὰ πράγματα τοῦ ἀνδρα τῆς. Ἐπομένως πρόβλημα γιὰ τὴ χρονολογία τοῦ θανάτου τοῦ Νικοτσάρα δὲν ὑπάρχει. Ὅπως ἀπέδειξα, ὁ ἡρωικὸς καταδρομέας εἶχε σκοτωθεῖ στίς ἀρχὰς Ἰουλίου 1807.

2. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἄλλο ἱστορικὸ ἀπόσπασμα ποὺ παραθέτω ἄμέσως παρακάτω, τὸ γράμμα τῆς 17 Μαΐου 1808 τοῦ Στέφανου Χριστοδοῦλου πρὸς τὸν Χατζῆ Γιαννοῦση, δὲν μνημονεῖ οὔτε τὸ ὄνομα οὔτε καὶ τὴ δράσιν τοῦ Νικοτσάρα, ὅπως μπορεῖ νὰ βεβαιωθεῖ ὁ ἀναγνώστης:

«Σὰς εἰδοποιοῦμεν ὅτι πρὸ 4 ἡμερῶν ἦλθε σαῆς¹, σταλμένος ἀπὸ πατρίδαν μὲ γράμματα, ὁ ὁποῖος ἔφερε καὶ αὐτά, ἀπὸ τὰ ὁποῖα πληροφορηθῆτε κατὰ λεπτῶς τὰ τῆς πατρίδος. Ὁ σαῆς ἐδιηγήθη ὅτι ὁ βεζύρης ἐγύρισε εἰς Ἰωάννινα μὲ 2 χιλιάδες στρατιώτας, τὸ ἐπίλοιπον τοῦ στρατεύματος τὸ ἄφισεν εἰς τὰ παραθαλάσσια. Ὁ Μουχτάρ πασιᾶς ἐκίνησε μὲ 1500 Τούρκους καὶ 100 Ρωμαίους κατὰ τῶν κλεπτῶν καὶ εἰς αὐτὸ μένομεν προσεκτικοὶ νὰ ἀκούσωμεν τὸ γενησόμενον. Οἱ κλέπτει ἐσυνάχθησαν ἕως τέσσαρες χιλιάδες καὶ ἀδιακόπως συνάζονται. Λουφέν πληρώνουν πρὸς γρ. 30 τὸν μῆνα. Ἐγέμισαν κάμποι καὶ βουνά, τῶν ἐκεῖ μερῶν, τὸ ἔξωσαν, ἀπὸ Ξητοῦνι ἕως Μέντζοβον καὶ Κατερίνην, τὸ ἐβάρεσαν φόρα, ὅπου καὶ ἂν εὐροῦν Ἀρβανίτην σπαθί. Ὁσμανῆδες δὲν πειράζουν Τούρκους δηλαδὴ, ὁμοίως καὶ Ρωμαίους. Ἀρβανίτας ὅπου ἤυραν τοὺς ἐπάστρεψαν. Μάλιστα ὅπου εὐρίσκονταν ἔγραψαν νὰ τοὺς εὐγάλουν ἔξω, ἀπὸ κάθε πολιτείαν καὶ ἂν δὲν τοὺς εὐγάλουν, βάζουν φωτιά καὶ τοὺς καίουν. Μέγα κακὸν τῇ ἀληθείᾳ, ὡς φαίνεται ὁ σκοπὸς τῶν εἶναι καλός, μὰ νὰ εἰδῶμεν ἂν τὸ στερεώσουν. Οἱ ἄλλοι ὅπου ἔκλιναν τὸ πόρτον Θεσσαλονίκης ἔφυγαν εἰς τὸ μέρος τοῦ Ὀλύμπου καὶ ἐπάϊσαν οἱ Θεσσαλονικεῖς γιανιτζάροι νὰ τοὺς κτυπήσουν καὶ λέγουν νὰ τοὺς ἐδίωξαν οἱ κλέπτει κακὴν κακῶς σκοτώνοντάς. Καὶ αὐτοὶ εἶναι ἀγρικημένοι μὲ τοὺς ἄλλους, μάλιστα τοὺς ἔστειλαν καὶ ἄσπρα διὰ νὰ μάσουν στράτευμα. Αὐτὰ γίνονται ἀδελφεῖς εἰς πατρίδαν καὶ ὁ Κύριος νὰ στερεώσῃ, ἐκεῖνο ὅπου ὅλος ὁ κόσμος ποθεῖ».

1. Σαῆς = ἀγγελιοφόρος.

Στὸ κείμενο αὐτό, ὅπως καὶ στὸ προηγούμενο, ἀναφέρονται ἓνα πληθος εἰδήσεων, ἀλλ' αὐτὲς δὲν ἔχουν καμιά σχέση μετὰ τὴν δρᾶσιν τοῦ Νικοτσάρα. Εἶναι ὅμως πολὺ ἐνδιαφέρουσες καὶ πράγματι—σ' αὐτὸ ἔχει ἀπόλυτο δίκαιο ὁ Καμариανός—ὅπως ἤλπιζε, «θὰ φανοῦν χρήσιμες στοὺς ἱστορικοὺς τῆς Μακεδονίας». Ἀς ἰδοῦμε λοιπὸν τώρα σὲ ποιά γεγονότα ἀναφέρονται οἱ εἰδήσεις αὐτὲς καὶ σὲ ποιά σημεῖα προωθοῦν τὴν ἱστορικὴν ἔρευνα.

Ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ σημειώματα βλέπουμε ὅτι σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα, ἀπὸ τὸ Ἴονιο ὡς τὰ σύνορα σχεδὸν τῆς Θράκης, δηλαδὴ στὴν Ἠπειρο καὶ Μακεδονία ὑπῆρχε ἀναταραχὴ καὶ οἱ δρόμοι τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θάλασσης δὲν ἦταν καθόλου ἀσφαλεῖς, ἀκόμη καὶ ἓνα σχεδὸν χρόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Νικοτσάρα. Ἡ ἀνασφάλεια αὕτη παρατηροῦνταν δηλαδὴ σὲ μιὰ περιοχὴ, πού τὴν ἐξουσίαζε κυρίως ὁ Ἀλῆ πασὰς τῆς Ἠπείρου καὶ ἡ ὁποία ἄρχιζε ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς Ἀχρίδας καὶ Καστοριάς, προχωροῦσε πρὸς Ν. καὶ ΝΑ. ὡς τὸ χωριὸ Πύργος τῶν Γενιτσῶν καὶ ὡς τοὺς πρόποδες τοῦ Ὀλύμπου, περιλαμβάνοντας καὶ τὴν Κατερίνη¹. Ἐτσι ἐξηγεῖται—καὶ αὐτὰ εἶναι νέα στοιχεῖα—ἡ σύμπραξις τοῦ Ἀλῆ πασᾶ μετὰ 24 καράβια στὸν ἀποκλεισμό τοῦ κόλπου τῆς Θεσσαλονίκης, καθὼς καὶ τοῦ Ὀρφανοῦ (Στρυμονικοῦ) ἀπὸ τὸν τουρκικὸ στόλο. Ἀπὸ τὸ σημεῖον αὐτό, ὕστερ' ἀπὸ τὸ κόμμα, ἀρχίζει, φαίνεται, νέα πρότασις τοῦ κειμένου, μετὰ νοούμενον ὑποκείμενον οἱ «κλέφτες»: «ἔπιασαν 10 καράβια κατ' αὐτάς, ἔκαυσαν δύο κονιαροχώρια, εἰς τὸ μέρος τῆς Ἀπανομῆς καὶ καθ' ὅλου νὰ εἰπῶ ἐξουσίασαν καὶ τὴν Κασσάνδρειαν». Καὶ οἱ εἰδήσεις αὐτὲς εἶναι νέα προσφορά στὴν ἱστορικὴ ἐπιστήμη: μαθαίνουμε δηλαδὴ ὅτι οἱ Ἕλληνες κλεφτοκουρσάροι εἶχαν ἀποκλείσει τὰ δύο σημαντικὰ λιμάνια τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας, εἶχαν πιάσει 10 καράβια, εἶχαν κυριαρχήσει στὴ χερσόνησο τῆς Κασσάνδρας καὶ προχωρήσει πρὸς τὴν Ἐπανωμή, στὴ στεπῶδη περιοχὴ τῆς ὁποίας ἔκαψαν δύο τουρκοχώρια, τσιφλίκια ἀσφαλῶς μπεήδων. Μετὰ τὸ ὄνομα «Κασσάνδρεια» νομίζω ὅτι ἐννοεῖται ἡ Βάλτα καὶ ὅλη γενικὰ ἡ Κασσάνδρα καὶ ὄχι ἡ βυζαντινὴ Κασσάνδρεια στὸ λαμπρὸ τῆς χερσονήσου, πού μετὰ τὴν ἐπίδοσιν τῆς πειρατείας πρέπει νὰ εἶχε ἐγκαταλειφθεῖ. Πάντως ἡ χερσόνησος τῆς Κασσάνδρας μαζί μετὰ τὴς Βόρειες Σποράδες πρέπει νὰ ὑπῆρξαν περιοχὲς τῶν Ἑλλήνων κλεφτοπειратῶν, ὅπως ἄλλωστε μαρτυρεῖ καὶ τὸ τραγοῦδι τοῦ «Γιάννη Σταθα»:

*Μαῦρο καράβι ἔπλεε στὰ μέρη τῆς Κασσάνδρας,
μαῦρα πανιά τὸ σκέπαζαν καὶ τ' οὐρανοῦ παντιέρα²*

1. Βλ. Ἀπ. Ε. Βακαλόπουλου, Ἱστορία τῆς Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη 1969, σ. 475-476, ὅπου καὶ βιβλιογραφία, ἀγγλ. μετάφρ. σ. 513.

2. Βλ. Δ. η. μ. Πετροπούλου, Ἑλληνικά δημοτικὰ τραγοῦδια, Ἀθῆναι 1958, τ. 1, σ. 200, ὅπου καὶ βιβλιογραφία.

Καί αυτά γίνονται τὴν ἀνοιξὴ τοῦ 1808, χωρὶς τὴ συνδρομὴ πιά τῶν Ρώσων, ἐφόσον ὁ ναύαρχός τους στὸ Αἰγαῖο Σενιάβιν (βλ. εἰκ. 1) εἶχε πάρει διαταγὴ τοῦ τσάρου ἀπὸ τὶς 12 Αὐγούστου 1807 νὰ σταματήσῃ τὶς ἐπιχειρήσεις ἐναντίον τῶν Τούρκων¹, ἀλλὰ ὁ ἴδιος φαίνεται δὲν ἔπαψε νὰ ἔχει

Εἰκ. 1. Ὁ Ρῶσος ναύαρχος Σενιάβιν

ἐπαφὲς μὲ τοὺς κλεφτοπειρατές². Ἐναντίον τους, ὅπως μᾶς λέγει τὸ πρῶτο σημεῖωμα τοῦ Στ. Χριστοδούλου, στάλθηκε μιὰ «βακατέλα» ἐπανδρωμένη

1. G. L. A r ξ, Ἑλβανία καὶ Ἡπειρος κατὰ τὸ τέλος τοῦ 18ου-ἄρχὲς 19ου αἰ. (ρωσικά), Μόσχα 1963, σ. 405.

2. Βλ. Ἀ. π. Ε. Βακαλοπούλου, «Νέα στοιχεῖα γιὰ τὰ ἑλληνικὰ ἀρματολίκια καὶ γιὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Θύμιου Μπλαχάβα στὴ Θεσσαλία στὰ 1808», ΕΕΦΣΠΘ 9 (1965) 246.

μέ Θεσσαλονικεῖς (Κουλακιώτες;) καὶ ἀπ' αὐτοὺς περιμένουν μέ ἀγωνία οἱ Ἕλληνες νὰ μάθουν νεώτερα, γιὰτὶ ὁ σκοπὸς τῶν κλεφτοπειρατῶν εἶναι μέγας, «καὶ ὁ Κύριος νὰ τοὺς ἐνδυναμώσῃ, ὅπου νὰ τὸ εὐβάλουν πέραν».

3. Ποιᾶς ἄλλες εἰδήσεις μᾶς δίνουν τὰ σημειώματα τοῦ Χριστοδοῦλου; Στὸ πρῶτο τῆς 8 Μαΐου μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ὁ Ἄλῃ πασάς ἐτοιμάζεται νὰ ἐκστρατεύσῃ, ὅτι βρίσκεται μέ τὸ στράτευμά του στὴν Πρέβεζα καὶ ὅτι οἱ κλέφτες βρίσκονταν ὅλοι ἐνωμένοι στοὺς συνηθισμένους τῶν τόπους. Τὶς εἰδήσεις αὐτές, ποὺ δὲν προσφέρουν τίποτε οὐσιαστικό, τὶς πλουτίζει μέ ἐνδιαφέροντα, ἄγνωστα ὡς τώρα, νέα στοιχεῖα τὸ δεύτερο σημείωμα τῆς 17 Μαΐου, τὸ ὁποῖο ὁ Καμαριανὸς νομίζει ὅτι ἀναφέρεται καὶ πάλι στοὺς Νικοτσάρα, ἐνῶ ἀφορᾷ ἐξ ὁλοκλήρου τὸ ἐπαναστατικὸ κίνημα τοῦ Θύμιου Μπλαχάβα, ποὺ εἶχε ξεσπάσει στὴ Θεσσαλία στὶς ἀρχὲς Ἀπριλίου 1808 (προτοῦ ἀκόμη ἐπαναληφθοῦν οἱ ἐχθροπραξίες Ρωσίας καὶ Τουρκίας) καὶ στοὺς ὁποῖο εἶχα ἀφιερῶσει εἰδικὴ μελέτη, δημοσιευμένη στὴν «Ἐπιστ. Ἐπετηρίδα τῆς Φιλοσ. Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης» 9 (1965) 229-251 μέ τὸν τίτλο «Νέα στοιχεῖα γιὰ τὰ ἑλληνικὰ ἀρματολίκια καὶ γιὰ τὴν ἐπανάσταση τοῦ Θύμιου Μπλαχάβα στὴ Θεσσαλία στὰ 1808». Σύμφωνα τώρα μέ τὶς εἰδήσεις τοῦ Χριστοδοῦλου, ὁ Ἄλῃ πασάς ἐφυγε ἀπὸ τὴν Πρέβεζα μέ 2.000 ἄνδρες καὶ τοὺς ὑπόλοιπους τοὺς ἄφησε στὶς ἀκτὲς τῆς Ἠπείρου γιὰ νὰ φυλάξουν τὰ παράλια, ὅπου συγκροτοῦνταν ὀξὺτατα τὰ συμφέροντα τῶν μεγάλων δυνάμεων Ρωσίας, Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας καὶ στὰ ὁποῖα εἰδιάκριτη ἦταν ἡ προσπάθεια τῆς τελευταίας νὰ διεισδύσει γιὰ νὰ ἀνακόψει τὴν κάθοδο τῆς Ρωσίας πρὸς τὰ νοτιότερα τμήματα τῆς Βαλκανικῆς¹. Ἄς μὴν ξεχνοῦμε ὅτι μέ τὴν ἐναρξὴ τοῦ ρωσοτουρκικοῦ πολέμου 1806-1812 καὶ τὴν ἐμφάνισή τοῦ ρωσικοῦ στόλου ὑπὸ τὸν Σενιάβιν στὶς ἑλληνικὲς θάλασσες οἱ Ρῶσοι εἶχαν καταλάβει ἕνα σπουδαῖο προγεφύρωμα στὴν Ἠπειρο, τὴν Πάργα². Ἡ μετακίνηση μέρους τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τοῦ Ἄλῃ πασᾶ ἀπὸ τὰ παράλια πρὸς τὸ ἐσωτερικὸ ὀφείλεται πρὸς τὴν ἀνταρσία τοῦ Θύμιου Μπλαχάβα, ὑποκινημένου πιθανότατα ἀπὸ τὴν Ρωσία³ μέσω πρακτόρων ἀπεσταλμένων τοῦ Καραγιώργη τῆς Σερβίας, καὶ τοῦ ἑλληνικῆς καταγωγῆς συμβούλου τοῦ ρωσικοῦ κράτους Ροδοφοινίκη⁴. Καὶ οἱ τελευταῖες εἰδή-

1. Βλ. σχετικὰ στοῦ Ἀπ. Ε. Βακαλόπουλου, Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ, Θεσσαλονίκη 1973, τ. 4, σ. 728, ὅπου καὶ βιβλιογραφία.

2. Ν. Κασομούλη, Ἐνθυμήματα στρατιωτικὰ τῆς ἐπανάστασεως τῶν Ἑλλήνων 1821-1833, Ἀθῆναι 1939, τ. 1, σ. 59.

3. Κασομούλη, ἑ.ἄ., τ. 1, σ. 20.

4. Ἀπ. Ε. Βακαλόπουλου, «Νέα στοιχεῖα...», ΕΕΦΣΠΘ 9 (1965) 246, 249-259. Πρβλ. καὶ τοῦ αὐτοῦ, Ἱστορία, τ. 4, σ. 725-726.

σεις οί σχετικές με τή δράση τῶν στρατευμάτων τοῦ 'Αλῆ εἶναι ὅτι ὁ γιός του Μουχτάρ ξεκινᾷ ἐν συνεχείᾳ μὲ 1500 Τουρκαλβανούς καὶ 100 «Ρωμαίους» ('Ελληνες) ἐναντίον τῶν κλεφτῶν. Καὶ ὁ Χριστοδοῦλου σημειώνει: «καὶ εἰς αὐτὸ μένομεν προσεκτικοὶ νὰ ἀκούσωμεν τὸ γεννησόμενον». 'Απὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ τῶν κλεφτῶν, πολὺ ἐνδιαφέροντα ὅσα ἀφηγεῖται: «ὁ ἐπαναστατικὸς στρατὸς πλησιάζει τῖς 4.000, ἐνῶ ἀδιάκοπα πυκνώνουν τῖς τάξεις του οἱ νεομῆτοι ποὺ πληρώνονται μὲ 80 γρ. τὸν μῆνα, ὥστε τελικὰ νὰ πλημμυρίσουν ἀπὸ ὀπλοφόρους οἱ κάμποι καὶ τὰ βουνὰ ἀπὸ τὸ Ζητούνι ὥς τὸ Μέτσοβο καὶ τὴν Κατερίνη. Τὸ κίνημα παρουσιάζεται σὰν μιὰ νέα φάση τοῦ κοινοῦ μετώπου 'Ελλήνων καὶ Τούρκων ἐναντίον τῶν 'Αλβανῶν, ἡ ὁποία εἶχε παρατηρηθεῖ γιὰ πρώτη φορὰ μετὰ τὴ συντριβὴ τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1770. Πράγματι ὁ Χριστοδοῦλου ἀναφέρει ρητὰ ὅτι ὅπου ἐπικρατοῦν οἱ ἀντάρτες ἐξοντώνουν τοὺς 'Αρβανίτες, ἐνῶ δὲν πειράζουν 'Ελληνες καὶ Τούρκους· καὶ σ' ἐκείνους ποὺ εἶναι ταμπουρωμένοι σὲ κωμοπόλεις καὶ χωριὰ τοὺς ἔχουν γράψει νὰ φύγουν, γιὰτὶ ἀλλιῶς θὰ βάλουν φωτιά καὶ θὰ τοὺς κάψουν. Παρὰ τὴν πληροφορίαν τοῦ 'Αγγλου περιηγητῆ καὶ πράκτορα-κατασκοποῦ W. Leake, ὅτι ὁ Μπλαχάβας ἄρχισε τὴν ἀνταρσία του σκοτώνοντας παντοῦ τοὺς Τούρκους¹, ἡ ἀλήθεια εἶναι αὐτὴ ποὺ μνημονεύει ὁ Χριστοδοῦλου καὶ ποὺ τὴν ἐπιβεβαιώνει καὶ ὁ Ν. Κασομούλης, δίδοντάς μας ταυτόχρονα καὶ τὴν ἐρμηνεία τῆς κοινῆς αὐτῆς στάσης 'Ελλήνων καὶ Τούρκων: ὅτι ὁ Μπλαχάβας, γιὰ νὰ ἀποκοιμίσει τοὺς ντόπιους 'Οθωμανούς, ὕψωσε τὴν τουρκικὴ σημαία καὶ ἄρχισε νὰ ἐξοντάνει τοὺς 'Αλβανούς ποὺ ὡς συμπασάδες καὶ δερβεναγάδες καταπίεζαν 'Ελληνες καὶ Τούρκους χωρικούς. Οἱ 'Αρβανίτες εἶχαν γίνει καὶ πάλι πληγὴ στὴ Θεσσαλία, ὥστε καὶ ὁ Χριστοδοῦλου νὰ σημειώνει: «Μέγα κακὸν τῇ ἀληθείᾳ (ὁ φόνος τῶν 'Αλβανῶν), ὡς φαίνεται, ὁ σκοπὸς (τῶν ἀνταρτῶν) εἶναι καλός, μὰ νὰ ἰδῶμεν, ἂν τὸ στερεώσουν». 'Ο ἐπίλογος τῆς ἱστορίας τοῦ Μπλαχάβα εἶναι γνωστός: οἱ Τοῦρκοι μπέηδες καὶ ἀγάδες τῆς Θεσσαλικῆς πεδιάδας ἀρνήθηκαν νὰ συμμετάσχουν στὴν ἀγροτικὴ αὐτὴ ἐξέγερση, οἱ περισσότεροι χωρικοὶ ἐπίσης δὲν κινήθηκαν, ἐνῶ ὁ ἀρματολὸς τοῦ Μετσόβου Δεληγιάννης Τσάπας δὲν ἔπιασε τὰ στενὰ τοῦ τόπου καὶ τῶν Καλαριτῶν, ὥστε νὰ ἐμποδίσει τὸ πέρασμα τῶν στρατευμάτων τοῦ 'Αλῆ. Καὶ ἔτσι ὁ Μουχτάρ πασάς μὲ τοὺς ἄνδρες του ὄρμησε στὰ χωριὰ τῶν Τρικάλων καὶ στὴν Καλαμπάκα. 'Εκεῖ, ἔξω ἀπ' αὐτὴ, στὸ Καστράκι, ἔγινε ἡ σύγκρουση μὲ σοβαρὰς ἀπώλειες καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη. Σ' αὐτὴ νικήθηκαν οἱ κλέφτες. 'Ο Θύμιος Μπλαχάβας, ποὺ δὲν εἶχε προλάβει νὰ πάρει μέρος στὴ μάχη, ὑποχώρησε πρὸς τὸν 'Όλυμπο καὶ ἀπὸ ἐκεῖ, γιὰ νὰ μὴ βρεῖ τὸν θάνατο ἀπὸ ἀγανακτι-

1. Κασομούλης, 'Ενθυμήματα, τ. 1, σ. 71, 83-84.

σμένους χωρικούς, όπως τὸν περασμένο χρόνο ὁ Νικοτσάρας, πέρασε στὰ γνωστὰ ἄσυλα Σκιάθου, Σκόπελο καὶ Σκύρο¹. Τὴν υποχώρηση τοῦ Μπλαχάβα πρὸς τὸ μέρος τοῦ Ὀλύμπου ἐξυπακοῦει καὶ ὁ Χριστοδοῦλου, ὅταν γράφει ὅτι τὰ καράβια ποὺ ἀπέκλειαν τὸν Θερμαϊκὸν κόλπο ἐφυγαν καὶ αὐτὰ πρὸς τὸν Ὀλύμπο «οἱ ἀγροικημένοι μὲ τοὺς ἄλλους» (μὲ τὸν Μπλαχάβα ἀσφαλῶς), γιὰ νὰ στηρίξουν τοὺς κλεφταρματολοὺς ἢ καὶ σὲ περίπτωση ἀνάγκης γιὰ νὰ τοὺς παραλάβουν καὶ νὰ τοὺς μεταφέρουν στὶς Βόρειες Σποράδες. Ὁ Χριστοδοῦλου προσθέτει καὶ μιὰ ἀκόμη εἰδηση, ποὺ μένει νὰ ἐξακριβωθεί: ὅτι οἱ γενίτσαροι τῆς Θεσσαλονίκης πῆγαν νὰ τοὺς χτυπήσουν στὸν Ὀλύμπο, ἀλλὰ τοὺς ἀπέκρουσαν οἱ κλέφτες μὲ πολλὰς ἀπώλειες. Καὶ τελειώνει τὸ δεύτερο σημεῖωμα πρὸς τὸν Χατζῆ Γιαννοῦση: «Αὐτὰ γίνονται, ἀδελφέ, εἰς πατρίδαν καὶ ὁ Κύριος νὰ στερεώσῃ ἐκεῖνο, ὅπου ὁ κόσμος ποθεῖ». Τί ὅμως ποθοῦσε ὁ ἐλληνισμὸς τὴν ἐποχὴ ἐκείνη μᾶς τὸ λέγει ὁ Νικόλαος Κασομούλης, ποὺ, μικρὸ παιδί τότε, βρισκόταν στὴν Τσαρίτσανη μέσα στὶς φλόγες τῆς ἀνταρσίας καὶ τῆς αἵματοχυσίας. «Θεαταὶ τούτων ὄλων καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ πατήρ μου ἐπασχολεῖτο μὲ τοὺς πολίτας νὰ ἐφοδιάζωνται καὶ νὰ ὀχυρώνωνται, καὶ καθ' ὃν καιρὸν 12 ἐτῶν νέος ἐδιάβαζα τὰ πρῶτα μαθήματά μου εἰς τὸ Ἑλληνικὸν σχολεῖον... Ὅταν ἐφυγον οἱ Ἀρματαῶοι, καὶ ἐματαιώθη τὸ κίνημα, ἐνθυμοῦμαι τὸν πατέρα μου μὲ τινὰς φίλους του, εὐρέθησαν εἰς τὴν ἀθυμίαν, ὥστε δὲν ἤξευρον πῶς νὰ παρηγορηθοῦν»². Ἡ πικρὴ αὐτὴ γεύση ἀπὸ τὰ γεγονότα τοῦ Μαΐου-Ιουνίου 1808 ἐπρόκειτο νὰ φύγει μόνον ὕστερ' ἀπὸ 13 χρόνια μὲ τὴν ἐκρηξὴ τῆς Ἐπανάστασεως τοῦ 1821.

Τελικά, ὅπως βλέπουμε, ὁ ἀείμνηστος συνάδελφος Νέστορας Καμαρινὸς ἔφερε στὸ φῶς ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο τοῦ Χατζῆ Γιαννοῦση Κώνστα Πέτρου, τὸ ὁποῖο πρέπει νὰ μελετηθεῖ συστηματικὰ, δύο ἐπιστολὰς τοῦ Στεφάνου Χριστοδοῦλου, τοῦ Μαΐου 1808, μὲ σύγχρονες εἰδήσεις ποὺ πραγματικὰ φάνηκαν χρήσιμες στοὺς ἱστορικοὺς τῆς Μακεδονίας, ὅπως τὸ ἐπιθυμοῦσε.

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Ε. ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

1. Βλ. λεπτομέρειες στὴ μελέτη μου «Νέα στοιχεῖα...», ΕΕΦΣΠΘ 9 (1966) 247 κ.έ. Τοῦ αὐτοῦ, Ἱστορία, τ. 4, σ. 723 κ.έ.

2. Κασομούλης, Ἐνθυμήματα, τ. 1, σ. 72, ὑποσ. 7.

RÉSUMÉ

Apostolos Vacalopoulos, Nouveaux renseignements sur les klephtarmatoles d'Olympe et de Hassia en mai 1808.

Deux lettres du commerçant de Serres Stephane Christodoulou, de 8 et 17 mai 1808, à son ami Hadji Giannoussi Consta Petrou, grand commerçant établi à Krajova en Valachie, publiées par N. Camariano en décembre 1981 dans la revue «Μακεδονική Ζωή», nous donnent d'informations très intéressantes sur quelques événements dans la Grèce du Nord. La première se réfère sur l'activité des bâtiments de guerre du sultan et d'Ali pacha de Janina contre des pirates grecs qui bloquent le golfe Thermaïque et la presque île de Cassandra et causent des dommages aux navires de marchands étrangers et aux villages turcs de Chalcidique. Chef de la flotille pirate n'est pas Nicotsaras, comme croyait feu mon collègue, parce que celui-là était déjà tué pendant une descente à Litohoro au commencement de juillet 1808. Alors quelles étaient les bandes pirates?

Quant à cela, la deuxième lettre nous donne une réponse. Elle parle sur les mouvements révolutionnaires des Grecs en Thessalie, en Macédoine du Sud (région d'Olympe) et dans le golfe Thermaïque, qui, bien entendu, n'ont pas aucun rapport avec Nicotsaras, mais avec les opérations du capitaine de Hassia, Thymios Blachavas, ayant comme but la révolte des Grecs avec l'appui peut-être des Russes.